

Проблемні аспекти досудового врегулювання господарських спорів

Дмитро Дикун

здобувач вищої освіти ступеня Магістр спеціальність 081 «Право», освітня програма «Господарське право»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Вікторія Корольова

к. ю. н., доцент, доцент

кафедри державно-правових дисциплін,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

ORCID: 0000-0003-2998-6144

Щодня в нашій країні підписується сотні тисяч різних господарських договорів. Безперечно, що при такому розвитку економічної діяльності досить важливо, щоб спори в сфері бізнесу дозволялися в можливо більш короткі строки. Ядром усієї системи розв'язання правових спорів, які виникають у сфері підприємницької та іншої економічної діяльності, залишається судова форма захисту порушених або прав, що оскаржуються, або охоронюваних законом інтересів. У той же час, кількість судових справ збільшується, і буде збільшуватися. У зв'язку з цим треба всіляко розвивати методи, які широко зарекомендували себе у світі, а саме методи досудового врегулювання спорів.

Судовий захист, будучи універсальною формою захисту прав, не повинен бути правовою панацеєю від будь-яких юридичних проблем. Оптимізація механізму досудової форми захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарської діяльності довгий час залишається однією із самих дискусійних проблем у юридичній науці.

Досудове врегулювання як могутній превентивний засіб тісно пов'язане з ефективністю захисту порушених прав, оскільки часовий фактор, який є одним з першочергових у діяльності суб'єктів підприємницької та іншої господарської діяльності, належним чином гарантуватися державою не може. В той же час інститут досудового врегулювання спорів повинен не тільки забезпечувати диспозитивні права сторін, що сперечаються, по врегулюванню конфлікту, але й припиняти негативні тенденції по порушенню імперативних розпоряджень закону в економічній сфері.

У практиці врегулювання суперечок, які застосовуються в розвинених країнах, налічується більше двадцяти видів інструментів, які можна віднести до досудових або позасудових. В дослідження здійснено класифікацію цих інструментів за різними підставами. Визначено, що у Франції найбільш застосовується партисипативна процедура; у США і Великобританії-міні-процес (mini-trial); у Німеччині, в Австрії-омбудсмент [1, с. 22-23].

Таким чином, можна підсумувати те, що у світі накопичено значний досвід використання досудових і альтернативних процедур у вирішенні господарських спорів.

Аналіз вітчизняних нормативно-правових актів та спеціальної літератури показав, що претензійний порядок врегулювання конфліктів, або претензійне провадження-це один з досудових способів вирішення правових спорів. Саме він є основним сьогодні у правовому полі України.

На жаль, законодавство, яке регламентує досудовий претензійний порядок врегулювання спорів, не містить визначення терміну «претензія». У ст. 19 Господарського процесуального кодексу України зазначено, що якщо законодавчими актами для певної категорії спорів або домовленостями між собою встановлений досудовий порядок врегулювання спору, він може бути переданий на вирішення суду, який розглядає економічні справи, лише за умови дотримання такого порядку [2]. Статтею 222 Господарського кодексу України [3], що визначає досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності, поняття претензії не наводиться. Але зі змісту вказаної норми вбачається інститут претензії як засіб відновлення прав учасників господарських відносин до застосування порядку судового врегулювання спору. Учасник господарських відносин, чії права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією.

Так, А. М. Нехороших вважає, що за своїм змістом претензія являє собою вимогу зацікавленої особи, спрямовану безпосередньо контрагентові охоронних правовідносин про врегулювання господарського спору шляхом добровільного застосування способу захисту порушеного або оскарженого суб'єктивного регулятивного права, передбаченого охоронною нормою права [4, с. 132].

Як альтернативні варіанти та прояви інституту досудового врегулювання спорів доцільним є більш поглиблене вивчення й застосування вже відомих правозастосовній практиці інститутів, зокрема, мирову угоду, медіацію та третейський розгляд.

Мирова угода укладається тоді, коли між сторонами господарських правовідносин виникає спір про право і вони самі розв'язують виниклі між ними розбіжності шляхом примирення в позасудовому порядку [5, с. 20-23].

У роді ще одного інструменту досудового врегулювання господарських спорів виступає медіація (посередництво), яка являє собою переговори сторін за участю медіатора з метою врегулювання спору (спорів) сторін шляхом вироблення ними взаємоприйнятої угоди. Даний інструмент також може використовуватися до настання судових процедур, тобто-у позасудовому порядку [6, с. 86].

За твердженням Д. Л. Давиденка медіацію можна розцінювати як засіб спрощення і поліпшення доступу не тільки до справедливості, але і правосуддя в цілому. В якості переваги медіації визначено можливість у будь-який момент до досягнення підсумкової угоди відмовитися від початого процесу врегулювання спору, не втрачаючи права відновити переговорний процес [7, с. 17].

Третейський розгляд є процесом вирішення спору, який здійснюється третейським судом при наявності третейської угоди про передачу спору цьому третейському суду. Наявність третейської угоди між сторонами, що сперечаються,

є обов'язковою умовою для розгляду спору третейським судом [8].

Серед переваг третейської форми вирішення правових спорів слід відмітити: можливість визначення складу третейського суду, який буде розглядати спір, а також строків і місця його розв'язання самими сторонами; більш спрощена процедура і економічність; конфіденційність; можливість залучення до вирішення спору як третейських суддів фахівців різних галузей знань (у сфері банківської, страхової справи тощо); можливість примусового виконання рішення третейського суду за допомогою державного суду.

Отже, досудовий порядок врегулювання спору потребує додаткового наукового обґрунтування та законодавчого закріплення його форм та порядку реалізації.

Ключові слова: господарські спори; досудове врегулювання; договір; право; порушення.

Список використаних джерел

1. Столетова Д. Э. Конфликты в международных коммерческих сделках и альтернативные судебному способы их разрешения: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2007. С. 22-23.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. С.56.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №18, №19-20, № 21-22. С.144.
4. Нехороших А. М. Претензия как средство досудебной защиты гражданских прав. // Материалы научно-практической конференции «Применение норм гражданского законодательства в условиях развития рыночных отношений». Вестник СГАП. 2004. № 4. Часть 2. С. 132.
5. Пилехина Е. В. Мировое соглашение в практике арбитражного суда и суда общей юрисдикции : автореф. ... дис. канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2001. С. 20-23.
6. Біцай А. В. Моделі медіації у світі та перспективи для України. Право і суспільство. 2013. № 6. С. 85-89.
7. Давыденко Д. Л. Вопросы юридической терминологии в сфере альтернативного разрешения споров // Материалы науч.-метод. конф. Теоретические основы альтернативного разрешения споров и модельные образовательные программы в сфере АРС (Санкт-Петербург, 13—14 нояб. 2008 г.), С.-Петербург. гос. ун-т. СПб. 2008. С. 17.
8. Основы альтернативного разрешения споров : пособие под ред.: О. В. Мороза [и др.]. Минск: БГУ, 2016.-223 с. URL: <http://www.elib.grsu.by/katalog/576797pdf.pdf?d=true>.